

Locus pietatis et vitae II.

20.- 22. 9. 2010 Vranov u Brna

Kateřina Bobková-Valentov

JAK VYTVOŘIT ŽIVOTOPIS JEZUITY - PŘEHLED PRAMENŮ A JEJICH VYPOVÍDACÍ HODNOTA (referát)

Referát na příkladu modelového životopisu (Arnoldus Angelus, 1620-1685) seznamuje s prameny evidenční i narativní povahy, které lze využít při sestavování životopisu jezuitů české provincie. Pokouší se je hierarchizovat a posoudit jak z hlediska vypovídací hodnoty, tak z hlediska badatelské přístupnosti.

Alena Bočková

EPISTOLAE GENERALIUM AD NOSTROS – ŘADOV KORESPONDENCE JAKO BIOGRAFICK PRAMEN (diskusní příspěvek)

Na základě studia řadové korespondence *Epistolae generalium ad nostros* adresované jezuitskému historikovi Maximilianu Wietrowskému (1660–1729) se příspěvek zamýšlí nad charakterem tohoto historického pramene a jeho přínosem pro sestavování biografii jednotlivých členů jezuitského řádu. I přes jist úskalí pramenící z jednostrannosti záznamů, zachycujících pouze reakce generála řádu bez dochování původních listů adresátů, považujeme tento pramen za důležitý zdroj informací, často také osobní povahy, který může dobře posloužit k hlubšímu pochopení a dokreslení životní dráhy i literární tvorby zkoumaných osobností.

Miroslav Novotný

JINDŘICHOHRADEČT JEZUIT VE SVĚTLE ŘADOVÝCH PRAMENŮ (diskusní příspěvek)

Hlavní teze:

1. charakteristika "jezuitských" pramenů ve fondu Velkostatek Jindřichův Hradec - především Historia Collegii Novodomensis Societatis Iesu, Catalogus Discipuli, Catalogus personarum Collegii Novodomensis Societatis Iesu, Klstr jezuitů v Jindřichově Hradci - všeobecn záležitosti řádu a jeho působení (1594 -1696), Jezuitský seminár sv. Víta v Jindřichově Hradci, vyučovcí a vydržovací záležitosti (1600-1857);
2. Jindřichohradeck kolej v prvním století své existence;
3. Jindřichohradečt jezuit v pramenech koleje slavatovské éry (do roku 1692, resp. do konce 17. století)- analýza zjištěných údajů o jezuitech (celkové počty a struktura, původ, délka působení, představení, učitelé, misionáři aj. aktivity).

Karel Černý – Hedvika Kuchařová – Kateřina Bobková-Valentová

KOMBINOVANÁ BIO-BIBLIOGRAFICKÁ DATABÁZE – ZKUŠENOSTI SE ZPRACOVÁNÍM JEZUITSKÝCH PRAMENŮ (referát - prezentace)

Představení vznikající databáze řeholního kléru raného novověku ve stávající podobě a naplněnosti. Seznámí se strukturou a možnostmi jejího dalšího rozšiřování, způsoby práce s bibliografickými a biografickými údaji a metodami jejich zpracování a ověřování

Jana Ciglerová

ZPRACOVÁNÍ DATABÁZE AUTORIT V KNIHOPISU (DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK)

Diskusní příspěvek má srovnat práci se záznamy veškerých typů autorit (osob, institucí atd.) v rámci elektronického Knihopisu a označování autorit v databázi řeholních osob. Má ukázat na rozdílný systém plnění obou databází vzhledem k jejich odlišným funkcím, s důrazem na Knihopis. Slovník autorit Knihopisu je koncipován jako pomocný slovník pro hlavní databázi bibliografickou, propojuje osobní autority hlavní (hlavní autoři) a vedlejší (autoři předmluv, předloh, oslavných veršů, překladatelé, dedikanti, ...) a zároveň obsahuje i předmětná hesla. Jedna a táž osoba může být v různých záznamech Knihopisu autorem hlavním, vedlejším, případně i předmětem literárního díla. Významnou funkcí obou databází bude jejich propojitelnost v případě totožných autorit.

Veronika Čapská

ČLENOVÉ SERVITSKÉHO ŘÁDU MEZI ANONYMITOU A VĚHLASEM (referát)

Obtížné hledání individuálních rysů většiny řeholníků je sdíleným problémem bádání o velké části spektra církevních řádů. Samotný ideál klášterního života v ústraní možnost detailního poznání většiny historických aktérů komplikuje. Předkládaný příspěvek se na příkladě servitského řádu pokusí sledovat jak pramenné souvislosti evidence členů řádu, tak základní fáze života v servitském klášteře (obláti, novicové, profesové). Pozornost bude věnována také rysům, jež mohly dodávat jedincům známost či proslulost a obecně je činit hodnými uchování v historické paměti.

Jiří Mihola

K POČTU, PŮVODU A ZAŘAZENÍ (FUNKCI, POSTAVENÍ) ŘEHOLNÍKŮ NĚMECKO-ČESKÉ PROVINCE ŘÁDU PAULÁNŮ V ŽIVOTĚ KLÁŠTERA NA PODKLADĚ NEKROLOGIA A DALŠÍCH DOCHOVANÝCH PRAMENŮ (diskusní příspěvek)

Milan Svoboda

FRANTIŠKÁNSKÉ NEKROLOGIUM V HEJNICÍCH (1692-1914). PRAMEN STATISTICKÉ POVAHY I MATERIÁL K DALŠÍM BĀDÁNÍM (diskusní příspěvek)

Františkánští bratři vedli v letech 1692–1914 nekrologium svého konventu v Hejnicích. Texty o zesnulých byly vlepeny na dřevěné desky ukryté pod barokní mnohočetnou symbolickou olejomalbou v otevíracím nekrologiu. Texty o zesnulých byly již editovány a srovnány s oběma dochovanými františkánskými kronikami. Autor příspěvku si klade otázku, jaké možnosti nabízí pramen zdánlivě ryze statistické povahy. Nejde jen o základní personálie (věk, doba úmrtí, zemský původ františkánů), ale též o vzdělání, pracovní i řádové zařazení bratří a další informace a možnosti jejich komparace s jinými řádovými nekrologii.

Jakub Zouhar

PRAMENY K ŽIVOTU A KARIÉŘE ČLENŮ ČESKÉ DOMINIKÁNSKÉ PROVINCE RANÉHO NOVOVĚKU (diskusní příspěvek)

Studie se zabývá rozbořem pramenů uložených v archivech a knihovnách České republiky a římských archivech, z nichž je možno alespoň částečně rekonstruovat biografie členů české dominikánské provincie v raném novověku (15. až 18. století). Po krátkém nastínění dějin provincie v letech 1435–1790, následuje stručný rozbor normativních, evidenčních a narativních pramenů, které nám podávají informace o řádových členech. Zmíněna jsou rovněž obecná opatření ohledně uchovávání řádových pramenů i informace o archivech a knihovnách.

Karel Černý

LIBRI PROVINCIAE. ŘÁDOVÁ DISCIPLÍNA V ČESKÉ PROVINCI DOMINIKÁNSKÉHO ŘÁDU V DRUHÉ POLOVINĚ 17. STOLETÍ (diskusní příspěvek)

Studie se opírá o *Libri provinciae* dominikánského řádu z druhé poloviny 17. století, což jsou vlastně pracovní diáře provinciálů. První ze tří zachovaných svazků začíná prakticky zároveň s nástupem významného provinciála Godefrida Marequise po dvouletém interregnu vyvolaném rezignací předchůdce Gregoria de Herberstein a jeho odchodem do Vídně. Řádová disciplína byla v tomto období jedním z hlavních problémů české provincie a představovala významnou část provinciálové agendy. Představení čelili celé řadě problémů (v neposlední řadě personální krizi, systémovým a personálním selháním), přesto se však řádu dařilo postupně pracovat na vnitřní stabilizaci.

Miroslav Myšák – Jana Oppeltová

ICONES SEU IMAGINES FRATRUM CONVENTUS MONASTERII LUCENSIS (diskusní příspěvek)

Název příspěvku tvoří původní titul životopisného katalogu kanovníků loucké premonstrátské kanonie pocházející z let 1578-1617, který je uložen v Cerroniho sbírce v Moravském zemském archivu v Brně (fond G 12, sign. Cerr II 210). Kromě v české premonstrátské cirkárii neobvyklého stáří (většina ostatních katalogů bratří pochází až ze 17. století) je tento pramen zcela unikátní tím, že obsahuje 41 celostránkových barevných portrétů tehdejších kanovníků, které mají jednoznačně individuální rysy a jsou často doplněny i předměty, které odkazují na jejich úřad (klíče, noty) či osobní spiritualitu (postavy světců, lebka). Zajímavé jsou také bohatě koncipované manýristické rámce portrétů, jejichž součástí jsou v některých případech také alegorické či světecké postavy. Proti portrétům jsou postupně aktualizované životopisy bratří, zachycující tradičně jejich původ i životní osudy před vstupem do kanonie, noviciát, studium i postupně zastávané funkce v řeholním společenství až do smrti. Katalog louckých řeholníků vznikl za opata Šebestiána Freytaga z Čepiroh, jehož dva portréty knihu uvozují a jeho neobvykle reprezentativní podobu je třeba přičíst právě tomuto opatu – reformátorovi.

Záměrem příspěvku je upozornit na tento neobvyklý typ pramene, přiblížit jeho skladbu a rekonstruovat jeho genezi a v druhé části zhodnotit i výtvarnou úroveň celého rukopisu.

..

Filip Hradil – Jana Oppeltová

NARATIVNÍ PRAMENY ČESKÝCH A MORAVSKÝCH ŘEHOLNÍCH DOMŮ V OBDOBÍ RANÉHO NOVĚKU (diskusní příspěvek)

Na příkladu narativních pramenů vzniklých v 17. a 18. století v prostředí českých a moravských augustiniánských kanonií bychom chtěli vyvolat diskuzi o vhodnosti a možnostech internetové databáze přinášející informace o nejrůznějších kronikách, análech, denících, gestech opatů či životopisech bratří, zároveň nabídnout možnosti charakteristiky a popisu těchto pramenů a v neposlední řadě se zamyslet nad jejich vhodnou klasifikací a typologizací.

Michaela Freemanová

POVOLÁNÍ: MILOSRDNÝ BRATR (referát)

Milosrdní bratři působí v českých zemích od 17. století. Josefínské reformy se jich nijak podstatně nedotkly; s negativním postojem vůči své činnosti se setkali až za vlády nacismu a komunismu. Jednou ze zvláštností řádu byl jeho vztah k hudbě jako součásti vzdělávání k povolání ošetřovatele nemocných, lékárníka nebo ranhojiče; hudební život a řádu a jeho postavení v dobové společnosti patří k nejpozoruhodnějším kapitolám historie českých zemí v 18. a první polovině 19. století.

Václav Bartůšek

FUNKCE KNIHOVNÍKA V PIARISTICKÉM ŘÁDU A JEJÍ VÝVOJ DO ŠKOLSKÝCH REFORM MARIE TEREZIE (diskusní příspěvek)

Podle ustanovení piaristického řádu, které sestavil jeho zakladatel Josef Kalasanský v letech 1621 a 1622, byla funkce knihovníka zařazena tzv. mezi menší řádové povinnosti. Výjimkou, kde funkce knihovníka, případně i jeho pomocníka, patřila mezi officia maiora byla piaristická kolej v Kroměříži (založena 1687). Docházelo k tomu při spravování knihovny olomouckých biskupů na zdejším zámku. Podle řádových stanov měla být kolejní knihovna (školní a řádová) otevřena všude tam, kde působila gymnázia. Informace o knihovnicích poskytují soupisy funkcí piaristických kolejí. Můžeme sledovat, o jak významné řeholníky šlo, a jak se dále podíleli na činnosti piaristického řádu v různých kolejích během života.

Hedvika Kuchařová

OPATSKÉ VOLBY VE STRAHOVSKÉM KLÁŠTĚŘE V 17. A 18. STOLETÍ (referát)

Opatské volby lze nahlížet z celé řady aspektů. Významné hledisko představovaly řádové, církevní i světské předpisy. Zatímco obnovená řádová statuta z roku 1630 upravovala rámec opatské volby pro mnoho následujících desetiletí, významně se zesilovala kontrola tohoto aktu ze strany panovníka a světských úřadů. V ústní formě příspěvku by měla být věnována pozornost především úspěšným i neúspěšným kandidátům, jejich postavení v komunitě a předpokladům pro zvolení do opatského úřadu.

Markéta Holubová

FUNKCE "SUPERIOR" Z POHLEDU JEZUITSKÝCH EVIDENČNÍCH PRAMENŮ (referát)

Příspěvek se pokusí pomocí důkladné excerptce jezuitských evidenčních pramenů, zejména katalogů breves a trienálních katalogů charakterizovat funkci superiora – představeného rezidence jednak v hierarchii ostatních řádových funkcí, tak i z pohledu kariéry člena řeholní instituce. Na příkladu pěti rezidencí – Bohosudov, Golčův Jeníkov, Chlumeck u Luže, Svatá Hora u Příbrami a Tuřany, významných jezuitských poutních míst budeme sledovat a porovnávat představené těchto řádových domů z hlediska geografického původu, jejich jazykových dovedností, dosaženého věku a vzdělání, stranou pozornosti nezůstane ani otázka časového úseku, který byl spojen s vykonáváním této funkce. Rovněž se zaměříme na další činnosti, které vykonávali superioři v rezidenci.

Miroslav Herold

OPERARIUS A PŘÍBUZNÉ FUNKCE V JEZUITSKÉM ŘÁDU (referát)

Připravovaná databáze řeholníků v českých zemích vyžaduje bližší popis úřadů a funkcí, které se během doby v jednotlivých řádech vyvinuly. Tento referát se pokusí přiblížit funkci *operaria* v Tovaryšstvu Ježíšově a uvede ji do souvislosti s dalšími příbuznými úřady. Jezuitské *Konstituce* alespoň na pěti místech (viz např. *Konst.* 137, 603) používají evangelní obraz vinice Páně, na kterou jsou posíláni dělníci, aby na ní pracovali (srov. Mt 20, 1–16). Vulgata v uvedeném podobenství užívá k označení dělníků termínu *operarius*, což je také termín, který byl přejat do latinské verze *Konstitucí*. Česky lze hovořit o dělnících nebo pracovnících.

Dělník / pracovník / *operarius* v kontextu Tovaryšstva Ježíšova znamená jezuitu, který jako apoštolský pracovník vychází na rozlehlou „vinici Páně“ tohoto světa, aby na ní pracoval pro spásu svých bližních. VII. část *Konstitucí* blíže popisuje, kým a na základě jakých kritérií jsou takovíto „dělníci Boží“ z řad Tovaryšstva rozesíláni, blíže určuje jejich pracovní náplň a úžeji váže jejich působnost k řádovým domům a kostelům (srov. *Konst.* 603–654). Co se týče činnosti *operariů*, ta je již vyjádřena v základajícím textu jezuitského řádu, v prvním bodě *Formule institutu*, v její první verzi z r. 1540 v hlavních rysech, ve druhé, o deset let mladší verzi ve znění propracovanějším. Stručně řečeno jde o kněžské úkony (udílení svátostí, kázání), obohacené o vedení duchovních cvičení, vzdělávání v náboženských otázkách a o skutky duchovního i tělesného milosrdenství. IV. kapitola VII. části *Konstitucí* (č. 636–654) tento základní program rozpracovává do větších podrobností (hovoří blíže o činnostech, které bychom dnes nazvali sociálním apoštolátem, neopomíjí ani náboženskou osvětu skrze publikační činnost).

Pohled do jezuitských *Regulí*, pravidel určených pro jednotlivé řádové funkce, a také pohled do katalogů staré České jezuitské provincie (1623–1773) nás zpravuje o skutečnosti, že široký záběr apoštolské práce „dělníků Páně“ se v Tovaryšstvu časem rozdělil mezi rozmanité úřady. Setkáváme se s kazateli a exhortátory (*concionatores* a *exhortatores*), zpovědníky (*confessores*), vyučujícími katechizmu (*catechistae*), s těmi, kteří vedli s bližními duchovní rozhovory (*conversatores*), s navštěvovateli věznic, špitálů a triviálních škol (*visitatores carcerum, hospitalium et scholarum trivialium*). Činnost *operariů* byla vykonávána i rozmanitou typologií jezuitských misionářů (*missionarii*).

Přes veškerou diverzifikaci apoštolské práce *operariů* do jednotlivých řádových funkcí se v Tovaryšstvu i nadále zachoval specifický úřad s názvem *operarius*. Abychom zjistili, co konkrétně zůstalo v kompetencích tohoto úřadu, použijeme konkrétního příkladu jezuitské koleje v Klatovech. Obraz činnosti klatovských *operariů* zrekonstruujeme v hlavních rysech na základě dochovaných písemných pramenů z tohoto řádového domu (*catalogi, litterae annuae, diarium* P. ministra z let 1701-1710).

Petra Oulíková

A NOSTRO DOMESTICO - O ANONYMITĚ JEZUITSKÝCH UMĚLCŮ V PÍSEMÝCH PRAMENECH (diskusní příspěvek)

Anonymita řádových umělců a jejich tvorby v jezuitských písemných pramenech - charakteristika a možnosti interpretace pramenů.

Magdaléna Jacková

JEZUITŠTÍ DRAMATICI - MEZI POVINNOSTÍ A UMĚLECKOU TVORBOU (diskusní příspěvek)

Během řádové kariéry čekala každého jezuitu nejméně dvakrát učitelská praxe, nejprve po absolvování filosofické fakulty, podruhé po ukončení studií teologie. Učitelské povolání přitom bylo nutně spojeno s činností dramatickou, protože každý učitel musel pro své žáky napsat nejméně jednu hru ročně. Za těchto okolností není divu, že většina školských her po literární stránce příliš nevyniká. Někteří jezuité projevili i dramatický talent, dramatické tvorbě se však dál věnovali jen málokdy - mezi výjimky patří v našich zemích mj. Arnold Engel (1620 – 1690), marně usilující o vydání svých her, nebo v tomto směru naopak úspěšný Karel Kolčava (1656 - 1717), jehož vzorová dramata byla vydána tiskem.

Tomáš Slavický – Marie Škarpová

JEZUITŠTÍ HYMNOGRAFOVÉ (diskusní příspěvek)

Čeští jezuité se již od první generace intenzivně zabývali českou kancionálovou produkcí, ať již na rovině teoretické (zejm. Šturmovy polemiky), či rovině praktické hymnografické činnosti. V době pobělohorské rekatolizace se pak redakce, vydávání i distribuce kancionálů dostala v domácím prostředí podstatnou měrou do rukou jezuitů. Některé z „jezuitských“ barokních kancionálů se pak dočkaly mimořádné a dlouhotrvající recepce. Tyto skutečnosti obracejí naši pozornost k osobnostem jezuitů-hymnografů, kteří zpravidla působili jako misionáři a v některých případech byli také všestranněji literárně činní. Rozsah a podmínky působení „jezuitského“ hymnografa nás staví před řadu otázek. Částečnou odpověď na některé z nich nabízejí dochovaná elogia, která je možné číst a interpretovat jako specifické narativní prameny i svědectví o určitém významu hymnografické práce v jezuitské sebereflexi.

Zdeněk Hojda

JEZUITA JAKO ČLEN DIPLOMATICKÉ MISE (referát)

..

Tomáš Parma

ŘÁD KŘESŤANSKÉHO RYTÍŘSTVA: MEZI ŘEHOLNÍ SPOLEČNOSTÍ A KONFRATERNITOU (referát)

Referát se zabývá Řádem křesťanského rytířstva, založeným na sklonku roku 1618 v Olomouci Michaelem z Althannu, Karelm Gonzagou vévodou z Nevers a Giovannim Battistou Petrignanim za účasti a ideové podpory předních členů kapucínského řádu, jimiž byli např. Valerián Magni nebo Joseph de Tremblay. Založení řádu ovšem neznamenal jeho trvalou existenci, ve středoevropském prostoru po několika letech zaniká, ale své pokračování má například v bratrstvech založených Althannem na jeho panství v Oslavanech. Využito bude především pramenů z Tajného vatikánského archivu.

Tomáš Valeš

VIZUÁLNÍ ZPŮSOBY REPREZENTACE PŘEDSTAVENÝCH PREMONSTRÁTSKÝCH KLÁŠTERŮ V ZÁBRDOVICÍCH A V LOUCE U ZNOJMA V 18. STOLETÍ (diskusní příspěvek)

Příspěvek představí, na příkladu premonstrátských klášterů v Zábrdovicích a v Louce u Znojma, typy a způsoby vnější reprezentace představených těchto institucí v 18. století. Primární akcent bude zaměřen na umělecké objednávky spojené nejen s prezentací samotných opatů, ale také instituce, v jejímž čele během výkonu své funkce stáli. Výběr konkrétních zakázek a výtvarných artefaktů bude pokrývat životní dráhu jednotlivých představených od zvolení do funkce až do konce jejich dnů. Důraz bude kladen na pluralitní zastoupení výtvarných médií od malířství, sochařství a architektury až po grafiku či efemérní dekorace.

Vít Aschenbrenner

HUDEBNÍCI SEMINÁŘE SV. JOSEFA A JEJICH OSUDY – PŘÍSPĚVEK K REKONSTRUKCI SÍTĚ HUDEBNÍCH STYKŮ KLATOVSKÉ JEZUITSKÉ KOLEJE (diskusní příspěvek)

Seminář sv. Josefa působící při jezuitské koleji v Klatovech představuje v hudebních dějinách barokních Klatov instituci prvořadého významu, jejíž hudebně-interpretační potenciál jednoznačně přesahoval hradby města a uplatňoval se i v širším regionu. Pohled do životních osudů jednotlivých klatovských hudebních prefektů pomůže specifikovat pozici klatovské koleje v rámci řádové provincie, avšak zejména poodkryje síť možných hudebních a repertoárových konexí klatovské koleje.

Ivana Čornejová

ZRUŠENÍ TOVARYŠSTVA JEŽÍŠOVA – PŘELOM V DĚJINÁCH PRAŽSKÉ UNIVERZITY A OSUDY JEZUITSKÝCH PROFESORŮ (referát)

Oficiální rámec dění je zcela jasný – před rokem 1773 působilo na pražské univerzitě 21 příslušníků Tovaryšstva Ježíšova, po zrušení SI zůstali na katedrách jen 4 exjezuité. Na filozofické a teologické fakultě došlo k razantní obměně profesorského sboru a současně i změně náplně studií. Odstranění jezuitů z akademické obce umožnilo také zvýšení státního vlivu. Ačkoliv stát se tehdy k bývalým členům řádu nezachoval nijak brutálně – byly jim vypláceny slušné platy, resp. penze, mnozí působili jako učitelé – vychovatelé především v šlechtických rodinách, přesto většina exjezuitů zánik řádu těžce nesla. Ve svém příspěvku se budu zabývat životními příběhy několika mužů, jejichž postavení po roce 1773 neslo odlišné znaky. Na jedné straně jsou to vážení odborníci – patres Stepling či Ze-

no, jejichž kariéra nedoznala změny, na druhé straně třeba Ignác Tentscher (znalec klasických jazyků a profesor teologické fakulty), matematik a fyzik Kašpar Wagner, nebo hodnostář teologické fakulty Josef Pleyer ad. Ti posledně jmenovaní sice nepostrádali odbornou kvalifikaci, ale přesto na univerzitě zůstat nemohli. Pokusím se rekonstruovat osudy exjezuitů, ačkoliv se po roce 1773 už nacházíme na nejisté půdě – jednak postrádáme pečlivě spravované archivy Tovaryšstva Ježíšova, jednak jen velmi torzovité jsou i univerzitní materiály z té doby.

Jaroslav Šotola

EXJEZUITÉ V ČESKÉ SPOLEČNOSTI 1773-1800: NOVÉ MÍSTO V SOCIÁLNÍM PROSTORU (referát)

Příspěvek je představením prosopografického pokusu zrekonstruovat strategie bývalých členů Tovaryšstva, které měly vést k uchování jejich dosavadního sociálního statusu. Tato analýza je možná pouze na základě rozboru dřívější pozice jezuitů v sociálním prostoru a jedince v řádové struktuře. U bývalých scholastiků je možné pozorovat silnou tendenci k dokončení univerzitního studia. U státem penzionovaných exjezuitských kněží bylo možné se podrobněji soustředit na dispozice, které se ustavily dlouhodobějším pobytem v řádu. Ty se projevovaly hlavně představami o odpovídajícím zajištění, věku průměrným činností či odměnění dosavadních zásluh ve službě veřejnosti.

Jan Linka

JEZUITSKÉ *USUS MEDITATIONUM* Z ROKU 1636 (referát)

Příspěvek představí nesignovaný a nedatovaný rukopis *Usus meditationum annuus iuxta morem Societatis* uchovávaný v premonstrátské knihovně v Praze na Strahově pod signaturou DA IV 56 a zahrne jeho autorskou atribuci, dataci i srovnání s pozdějšími knižními vydáními. Nejprve poukáže na hodnotu textu pro dějiny řádu, následně letmý textologický rozbor probere rozdíly mezi rukopisem a knižními vydáními, poodhalí dobovou ediční praxi a znovuotevře problematiku raněnovověkého pojmání autorství. Ukázky z textu upozorní nejen na jeho význam v rámci dějin spirituality v českých zemích, ale i na jeho možný vliv na jezuitské vnímání textu, konkrétně na interiorizaci běžně známé evangelní metaforiky v čtyřbodových duchovních cvičeních „iuxta morem Societatis“ a na souvislosti s dobovou literaturou a kulturou. Důležitost textu a vlivu jeho autora na české prostředí v očích současníků bude demonstrována na interpretaci části reprezentativní fresky knihovny pražského Klementina. Komparativní výhled za hranice naznačí specifičnost literárního prostředí Koruny české, v němž hrají artefakty náboženského rázu větší roli než jinde.

Martin Svatoš

MENOLOGIUM SOCIETATIS JESU A ČESKÁ PROVINCE TOVARYŠTVA JEŽÍŠOVA (referát)

Příspěvek bude věnován jednomu z narativních pramenů vzniklému z organické činnosti Tovaryšstva Ježíšova. Podá charakteristiku tohoto významného typu "úředních" textů jezuitského řádu, seznámí s jeho funkcemi, s jeho vznikem i postupným vývojem. Načrtne základní klasifikaci Menologií SJ z hlediska jeho uplatnění v řádu: a) oficiální Menologium s platností pro celé Tovaryšstvo Ježíšovo; b) oficiální Menologia schválená pouze pro jednu asistenci nebo provincii Tovaryšstva Ježíšova; c) neoficiální Menologia a spisy obsahující

životy členů celého řádu. Závěrem se bude stručně zabývat příležitostí, místem i způsobem čtení *Menologia SJ*.

Dana Jakšičová

SLIBY EVANGELNÍCH RAD VE SVĚTLE OKRUŽNÍCH LISTŮ CHUDÝCH ŠKOLSKÝCH SESTER DE NOTRE DAME (referát)

Okružní listy, které generální představená zasílala pravidelně několikrát do roka do všech řeholních domů své kongregace, plnily významnou reglementační funkci. Téměř kompletně zachované okružníky sester notredamek z let 1875-1945 jsou často tématicky zaměřené a vyslovují se k různým otázkám řeholní spirituality a kázně. Na jejich základě si lze udělat představu o pojetí i prožívání jednotlivých aspektů řeholního života, neboť na jedné straně bývá vyličen ideál, na straně druhé vytýkány často konkrétní věci, jež tento ideál narušují. Příspěvek se zaměří na problematiku řeholních slibů chudoby, čistoty a poslušnosti.

Tomáš Černušák

PŘEVORKA ANNA VERSUS PROBOŠT ŠEBESTIÁN - DVA TYPY ŘEHOLNÍKŮ V NOVÉ ŘÍŠI NA KONCI 16. STOLETÍ (referát)

Na konci 16. století se do ostrého vzájemného sporu dostala poslední členka kláštera premonstrátek v Nové Říši převorka Anna Černická z Kácova s nově jmenovaným proboštem Šebestiánem Chotěbořským, který byl dosazen z kláštera Louka. Ačkoliv ve sporu šlo na prvním místě o způsob jmenování probošta a jeho kompetence, významnou roli v něm sehrála otázka odlišného pojetí řeholních principů. Proti sobě tak stanuly dva rozdílné typy členů řeholního stavu, ovlivněné prostředím a dobou, v nichž vznikly.

Jiří Havlík

CONTRA (DUOS) PATRES SOCIETATIS JESU 1672–1676. DENUNCIACE TEZÍ JANA TANNERA A VILÉMA FRÖLICHA, PRŮBĚH INKVIZIČNÍCH PROCESŮ A JEJICH DOPADY (referát)

Poprvé v srpnu roku 1672 v listech asistenta německé asistence adresovaných českému provinciálovi Šimonu Schürerovi (provinciálem 6. II. 1670 – 23. IV. 1673) se objevují známky znepokojení představených Tovaryšstva Ježíšova okolo dění na olomoucké univerzitě. Na začátku roku 1674 se ve věci začal vehementně angažovat olomoucký biskup Karel II. Liechtenstein-Castelkorn (1664–1695).

Toto „znepokojení“ odstartovalo spor o olomouckou jezuitskou kolej, který se táhl po následující čtyři roky. Jeho hlavními postavami byli dva (resp. tři) jezuité. Jan Tanner (1623–1694) v Olomouci působil v letech 1664–1674, Vilém Frölich (1634–1709) a Jan Siminský (1637–1700) v letech 1672–1674. Jan Tanner byl již od roku 1666 děkanem olomoucké teologické fakulty a přednášel biblistiku, v roce 1669 byl i kancléřem olomoucké univerzity a od roku 1670 byl regentem semináře. Vilém Frölich přednášel dogmatiku a Jan Siminský vyučoval na filosofické fakultě. Postupně všichni se kvůli tezím, které prezentovali před svými žáky, dostali do konfliktu s oficiálním učením a v roce 1674 je všechny tři olomoucký biskup dekretem vydaným 3. dubna 1674 suspendoval a vykázal ze své diecéze. Všichni také ve stejném roce přešli do Prahy, od června téhož roku se věci začala věci velmi vážně zabývat vídeňská nunciatura a římská kongregace sv. Officia.

Případ Jana Siminského byl projednáván zvlášť, avšak s případem Jana Tannera a Viléma Frölicha zcela určitě souvisel nejen časově. V červenci roku 1674 do české provincie dorazil ve funkci řádového vizitátora P. Nicolao Avancini. Ten měl ve spolupráci s provinciálem uklidnit rozvířené vody olomoucké jezuitské koleje, ale i celé české provincie, která tehdy řešila i další méně významné problémy – vydání Balbínova díla *Epitome rerum Bohemicarum*, individuální případy Václava Eckera a Arnolda Engela a další. Celá věc dopadla ve prospěch Tovaryšstva, když byli kongregací sv. Officia Jan Tanner a Vilém Frölich osvobozeni od svých trestů a bylo nakázáno, aby byli navráceni ke svým původním katedrám a odškodněni. O Janu Siminském se v dokumentech římské kongregace nemluví. Osvobozen a odškodněn byl však i on. Kromě toho byla restrukturalizována celá olomoucká kolej, neboť případ se dotkl velké části jejích členů. V příspěvku se zabývám průběhem celé věci, vlastní restrukturalizací koleje a dopady celé kontroverze. Stranou zůstává pouze vlastní předmět teologické disputace. Ten je předmětem dalšího bádání.

Jana Oppeltová

SVĚDECTVÍ O POSLEDNÍM ROCE ŽIVOTA BERNARDA WANCKE, OPATA KANONIE KLÁŠTERNÍ HRADISKO U OLOMOUCE (referát)

Ve fondu Premonstráti Klášterní Hradisko, který je uložen v Moravském zemském archivu v Brně (fond E 55, sign. II 43), se nachází deník opatova sekretáře Augustina Grubera, zachycující běžné denní události od 16. března do 31. prosince 1713. Augustin Gruber, autor několika historických děl, mj. i druhého svazku hradiských análů, zachytil tyto měsíce z perspektivy své funkce opatova sekretáře a věrného společníka. Jeho pravidelné a podrobné záznamy nám umožňují rekonstrukci opatova každodenního programu i jeho proměny, které v poslední třetině roku souvisely s vážným onemocněním Bernarda Wancke a jeho smrtí 22. ledna 1714. Zatímco první záznamy zachycují četné opatovy návštěvy, inspekční cesty po stavbách hradiského dominia, společenské kontakty s šlechtou, olomouckým biskupem a kanovníky, řeholníky z okolních klášterů, druhá polovina zápisů věrně zobrazuje omezení opatových aktivit, způsoby léčby a doprovázení nemocného i přípravu na smrt.

Záměrem příspěvku je přiblížit náplň dne opata Bernarda i její postupné proměny, včetně péče o nemocného preláta, která z větší části spočinula na jeho sekretáři.

Marie Ryantová

KONVERTITA A EXULANT JIŘÍ HOLÍK – NELEHKÝ OSUD UVNITŘ I VNĚ ŘÁDU (diskusní příspěvek)

Příspěvek připomene osobnost Jiřího Holíka, někdejšího člena dominikánského řádu, posléze exulanta a konvertitu s nesnadným osudem, a to na základě nově objevených pramenů k jeho životu.

Jiří Matl

MAURITIUS VOGT (1669 - 1730), PLASKÝ CISTERCIÁK, HISTORIK, KARTOGRAF, GEOLOG, BÁSNÍK, MUSIKANT, KOMPONISTA A AUTOR OBSÁHLÉ UČEBNICE HUDBY *CONCLAVE THESAURI MAGNAE ARTIS MUSICAE* (referát)

Příspěvek bude zaměřen na výraznou a významnou osobnost řádového života počátku 18. století, plaského cisterciáka Mauritia Vogta (1669-1730), jenž se do Plas dostal jako malý chlapec se svým otcem zeměměřičem, zůstal zde a působil i na okolních šlechtických dvo-rech po celý život jako magister capellae, komponista, varhaník, kněz, historik i kartograf. Příspěvek se pokusí ukázat M. Vogta jako barokního vzdělance i jako člena řeholní komu-nity a zastávce tradic a obránce názorů autorit a také jako organizátora hudebního života mimo klášterní komunitu. Jeho názory na roli hudby se budou opírat o text jeho obsáhlého teoretického pojednání o hudbě z r. 1719, nazvaného *Conclave thesauri magnae artis musicae*.

Pavla Semerádová

POSTAVENÍ ŘEHOLNÍKA-HUDEBNÍKA V RÁMCI ŽELIVSKÉ KANONIE A MIMO NI SE ZAMĚŘENÍM NA P. HEŘMANA ANTONÍNA JELÍNKA (diskusní příspěvek)

Želivská kanonie byla v 18. století centrem hudebního provozu, spojeného nejen s liturgickými obřady, ale i se slavnostmi uvnitř kláštera za účasti církevní hierarchie a šlechty. Při těchto příležitostech se v řádovém diáriu častěji objevuje premonstrát Heřman Antonín Jelínek (1709-1779), který byl nejen ředitelem želivského kůru a varhaníkem, ale uplatňoval se také jako vynikající houslista. Mimo kanonii se často objevoval rovněž v pražských šlechtických palácích, ve kterých se scházela hudbymilovná společnost k pravidelnému muzicírování a kde vystupoval při hudebních produkcích. S jeho výji-mečným postavením souvisí, do jaké míry mohl své umění prosazovat navenek a jak byly hudební aktivity přijímány jeho představenými.

Jiří Wolf

BAROKNÍ THEATIN FRANTIŠEK KAJETÁN NETVORSKÝ A JEHO RUKOPIS *LEGATIO MORTUORUM AD VIVOS* (diskusní příspěvek)

Příspěvek konstatuje v úvodu inspirativnost studií některých zahraničních badatelů (K. Puchowski apod.) věnujících se barokním theatinům pro české poměry. Následuje náčrt rodinného zázemí a životních osudů polozapomenutého spisovatele z tohoto řádu Fran-tiška Kajetána Netvorského z Břízy. Pak je pozornost obrácena k jeho dílu – kulturněhis-toricky dosud nevyužitému rukopisu z fondu NK ČR „*Legatio mortuorum ad vivos*“. Po stručné kodikologické charakteristice je naznačen literární styl rukopisu a možnosti jeho srovnání s dílem jiného theatina - homiletika Karla Račina. Dále je zkoumáno autorovo pojetí očištění, který je hlavním tématem zmíněného manuskriptu. V závěru je toto pojetí zasazeno do kontextu vnímání purgatoria elitními i lidovými vrstvami české společnosti v době barokní.

Martin Jiřinec

CYRIACKÝ ARCHIVÁŘ P. JAN KAREL ROHN (1711 – 1779). OBRAZ JEHO DÍLA PRO POBĚLOHOR-SKÉ STOLETÍ ŘÁDOVÝCH DĚJIN (diskusní příspěvek)

Příspěvek představuje bohatě strukturovaný, věcně i po formální stránce provázaný sou-bor rukopisných archivních knih rázu kopiářového, evidenčního a narativně-interpretativního z pera patrně nejvýznamnějšího učence společenství křižovnické kanonie u sv. Kříže Většího na Starém Městě pražském. Dané zpracování pramenů řádové historie tvoří cenný protějšek rozličným ostatním, většinou záhy tiskem vydaným autorovým pra-

cím. V rámci obsahového a diplomatického hodnocení celku jsou přiblíženy též Rohnovy metody, cíle a postup práce s originálními písemnostmi archivu pražského řádového domu, dnes dochovanými jen v malém torze. Vzniká tak portrét přímo vzoru erudovaného řádového archiváře. Kvality Rohnova archivního díla dotvrzují místo jeho osobnosti v kulturně-vědním vývoji na pomezí epoch baroku a osvícenství.